

SISTEMUL BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA EVALUAT PRIN PRISMA SUPREMAȚIEI LEGII

Dr.hab., prof.univ., Angela SECRIERU

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, Chișinău,
Tel.: +373 22 402 736, web site: www.ase.md*

Abstract

Countries with higher levels of financial development - measured by aggregate indicators of bank development and capital market development - benefit from substantially higher rates of growth. In addition, the financial development component explained by indicators - legal rights of external investors and the legal system efficiency in the application of these rights - is strongly and positively linked to long-term growth. The results of the author's analysis are consistent with the view that the legal system has a significant influence on the development of the financial sector and this in turn influences long-term growth.

The insufficient supremacy of the law finally materialized in a generalized corruption represents a major barrier to the economic progress in the Republic of Moldova and, implicitly, to the development of its banking system. Consequently, the consistent implementation of structural reforms has a central role to play.

Key words: *Asset quality, banking sector, corruption, credit, financial system, rule of law.*

JEL CLASSIFICATION: G170, G200.

Conținutul lucrării. Sistemele financiare subdezvoltate din țările cu venituri sub nivelul mediu, cum este cazul Republicii Moldova, asigură o absorbție inadecvată a șocurilor și pot amplifica vulnerabilitățile macro-financiare care decurg din șocurile externe, împiedicând eforturile de a realiza o creștere puternică și durabilă și reducerea sărăciei. Țările sărace sunt deosebit de vulnerabile la oscilațiile ample ale prețurilor la materiile prime, variațiile în finanțarea externă (de exemplu, asistența externă, ISD și remitențele) și dezastrele naturale. Sistemele financiare subdezvoltate constrâng gama și eficacitatea instrumentelor disponibile de politică, împiedică transferul de risc, și pot genera adverse interacțiuni macro-financiare negative. Volatilitatea producției, prețurilor și volatilitatea fiscală rezultate impun pierderi considerabile în termeni de creștere și bunăstare.

Sistemele financiare din țările cu venituri mici dominate, de obicei, de sectoarele lor bancare sunt în mod tradițional relativ izolate de la evoluțiile financiare internaționale, având în vedere accesul limitat la finanțarea externă.

Cu o finanțare internă relativ stabilă din depozitele rezidente, amenințarea critică pentru stabilitatea financiară constă în cazul acestor țări în eroziunea calității activelor, Republica Moldova demonstrând în mod exemplar acest lucru.

Practica internațională demonstrează că eroziunea calității activelor poate, apărea ușor atunci când există:

- expansiunea rapidă a creditului într-un mediu de control intern slab și / sau de supraveghere limitată;
- expunerea excesivă la sectoare sau corporații specifice (o trăsătură comună în economiile nediversificate);
- creditare semnificativă de către bănci în beneficiul părților afiliate.

Există mai multe opinii referitoare la avantajele și dezavantajele *sistemelor financiare bazate pe bănci* (bank-based financial systems) și *sistemelor financiare bazate pe piața de capital* (market-based financial systems). Punctul de vedere care consideră băncile în calitate de fundament al sistemului financiar susține că sistemele financiare bazate pe bănci, în special în fazele incipiente ale dezvoltării economice și în cazul unui cadru instituțional slab, sunt mai indicate decât sistemele

financiare bazate pe piață pentru mobilizarea economiilor, alocarea de capital și exercitarea controlului corporativ. Opinia bazată pe rolul primordial al pieții de capital subliniază faptul că piețele prestează servicii financiare cheie care stimulează inovarea și creșterea pe termen lung. Alternativ, opinia legată de serviciile financiare (*the financial services view*) subliniază rolul băncilor și a piețelor de capital în cercetarea firmelor, exercitarea controlului corporativ, crearea dispozitivelor de gestionare a riscurilor, precum și mobilizarea economiilor societății pentru cele mai productive eforturi. Acest punct de vedere minimizează dezbaterile între opiniile care susțin băncile în calitate de element esențial al sistemului financiar și cele care consideră piața de capital în calitate de fundament al acestuia, subliniind calitatea serviciilor financiare produse și furnizate de întregul sistem financiar. Punctul de vedere legat de drept și finanțe (*law and finance view*), care reprezintă un caz special al abordării asupra serviciilor financiare, susține că sistemul juridic este determinantul principal al dezvoltării financiare. Astfel, punctul de vedere privind dreptul și finanțele subliniază rolul sistemului juridic în stimularea dezvoltării generale a sectorului financiar și, prin urmare, în creșterea de lungă durată.

Datele empirice nu oferă dovezi care să confirme punctul de vedere care argumentează avantajele sistemului financiar bazat pe bănci, nici punctul de vedere care susține sistemul financiar bazat pe piața de capital. Distincția între țări după structura financiară nu ajută la explicarea diferențelor între țări în ceea ce privește performanța economică pe termen lung. Mai degrabă, analiza comparativă între țări susține puternic punctul de vedere legat de serviciile financiare. Diferențierea țărilor după nivelul lor general de dezvoltare financiară ajută la explicarea deosebirilor existente între țări privitor la creșterea economică. Țările cu niveluri mai mari de dezvoltare financiară - măsurată prin indicatori agregați ai dezvoltării bancare și dezvoltării pieței de capital - beneficiază de rate substanțial mai mari de creștere economică. În plus, componenta de dezvoltare financiară explicată cu ajutorul indicatorilor - drepturile legale ale investitorilor externi și eficiența sistemului juridic în aplicarea acestor drepturi - este puternic și pozitiv legată de creșterea pe termen lung. Datele sunt în concordanță cu opinia că sistemul juridic influențează important dezvoltarea sectorului financiar, iar acest lucru influențează la rândul său, creșterea pe termen lung.

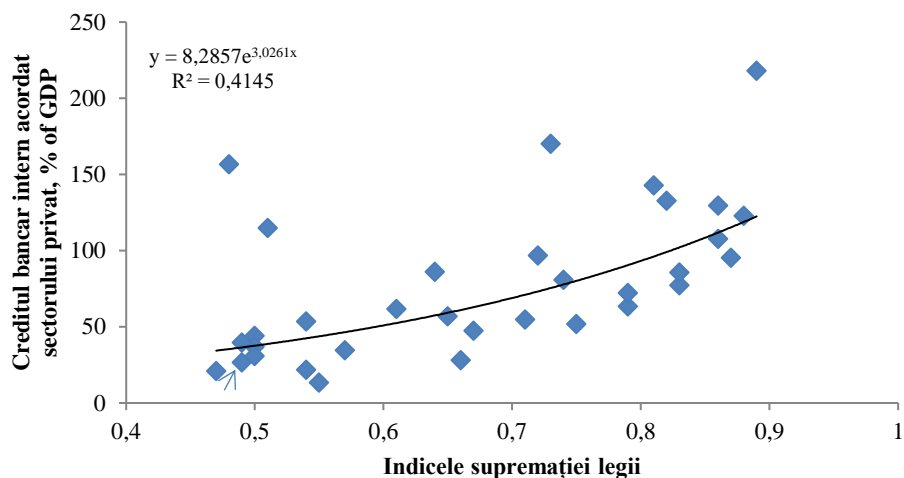
În acest sens, figura 1 reprezintă relația dintre puterea cu care este exercitată supremația legii și nivelul dezvoltării financiare. Prima variabilă este măsurată cu ajutorul *Rule of Law Index*, cea de-a doua – prin raportul dintre creditul privat acordat de către bănci sectorului privat și produsul intern brut (PIB). Din reprezentarea grafică reiese o dependență pozitivă indirectă dintre nivelul dezvoltării financiare și calitatea sistemelor juridice naționale: cu cât supremația legii este mai puternică, cu atât nivelul de dezvoltare financiară a țărilor este mai înalt, și invers.

Din figură reiese că Republica Moldova, înregistrând o valoare neînsemnată a Indicelui supremației legii (0,49 în 2016), demonstrează o dezvoltare insuficientă a sistemului ei bancar (raportul dintre creditul acordat sectorului bancar și PIB este de 26,8%).

Frauda extinsă și bine orchestrată în sistemul bancar din Moldova, având ca rezultat lichidarea în 2015 a trei bănci (BC „BANCA SOCIALĂ” S. A., Banca de Economii S. A. și BC ”UNIBANK” S. A.) la un cost public de 12 la sută din PIB a reprezentat cel mai puternic șoc din istoria recentă a Moldovei.

În același an, ca urmare a structurii netransparente a acționarilor și angajării în operațiuni de creditare cu risc sporit, Banca Națională a Moldovei a instituit procedura de supraveghere specială asupra a 3 bănci (BC „MOLDOVA - AGROINDBANK” S. A., BC „Moldindconbank” S. A. și BC „VICTORIABANK” S.A., ce dețin în total 64.2 la sută din activele sectorului bancar moldovenesc).

Corupția și spălarea banilor prin sistemul bancar au fost posibile, printre altele, și din cauza ineficienței băncilor din Moldova.

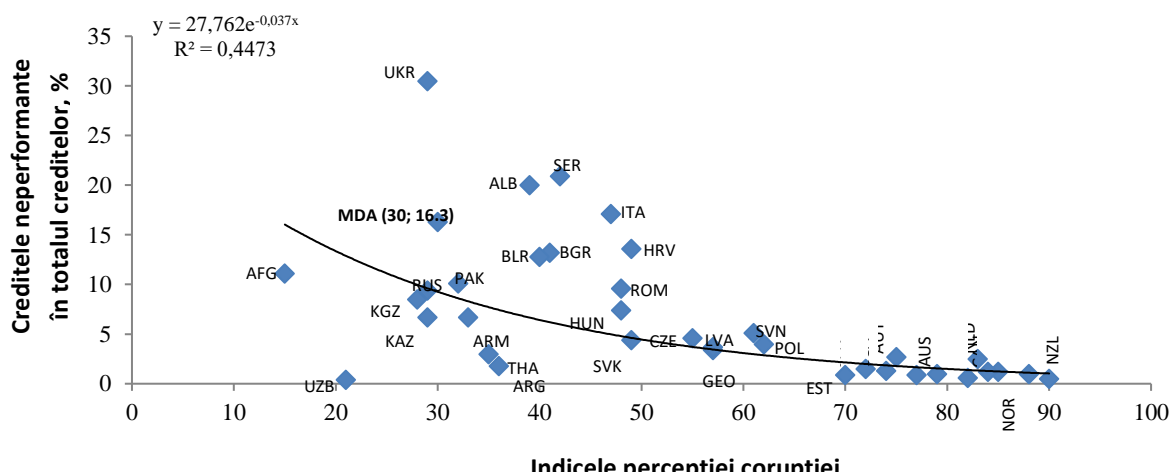
Figura 1. Dependența nivelului de dezvoltare a sectorului bancar de forța supremației legii, 2016.

Sursa: elaborat după The WJP Rule of Law Index Report (2016); The Worldbank Data.

Notă: ISO3 Country Codes.

Băncile din Moldova reprezintă o verigă din mecanismul complex de spălare de bani, în special din Rusia, la care sunt conectate bănci din alte țări foste-socialiste. Prin urmare, ineficiența sistemului bancar din Moldova poate genera instabilitate și la nivel regional, european și internațional. În consecință, crearea premiselor pentru activitatea eficientă a băncilor trebuie să devină o prioritate-cheie pentru guvern, mediul academic, societatea civilă și donatorii străini.

Figura 2 demonstrează existența unei legături negative indirecte dintre calitatea activelor și nivelul corupției: cu cât nivelul corupției este mai mare (Corruption perception index tinde spre ”0”), cu atât ponderea creditelor neperformante în totalul creditelor bancare este mai mare.

Figura 2. Dependența calității activelor bancare de nivelul corupției, 2016.

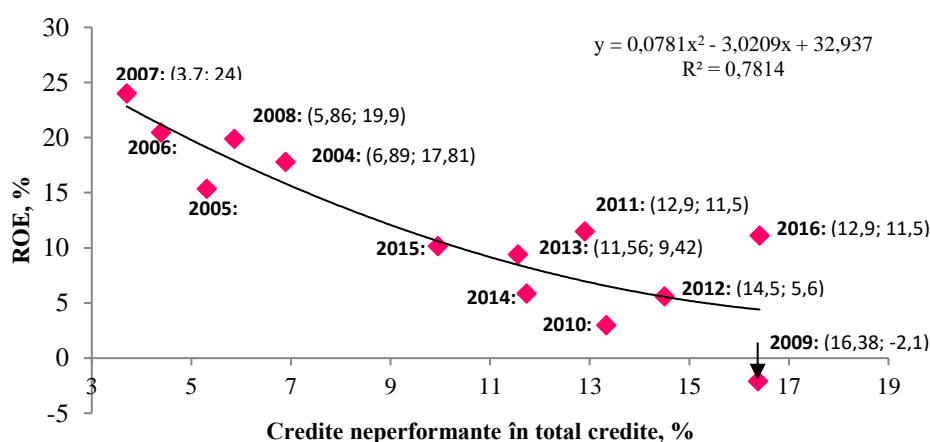
Sursa: elaborate după The World Bank Data; Transparency International Corruption Perceptions Index 2016 Surveys.

Următoarea explicație determină această dependență: în țările caracterizate printr-un nivel înalt al corupției băncile sunt tentate să acorde credite în condiții preferențiale, mergându-se până la acordarea de credite unor persoane juridice și fizice despre care băncile de la bun început cunosc că nu vor rambursa banii împrumutați.

Republica Moldova, înregistrând un *Corruption perception index* egal cu 30, demonstrează un nivel ridicat al corupției, manifestat, inclusiv printr-o pondere relativ ridicată a creditelor neperformante în totalul creditelor bancare (16,3% în 2016).

Nivelul înalt al creditelor neperformante are un impact puternic asupra indicatorilor de performanță a băncilor. Figura 3 reprezintă relația dintre calitatea activelor măsurată prin ponderea creditelor neperformante în totalul creditelor bancare și rentabilitatea capitalului propriu la nivelul sistemului bancar din Republica Moldova. Concluzia care reiese din această reprezentare grafică sugerează că deteriorarea calității activelor reduce rentabilitatea financiară a băncilor.

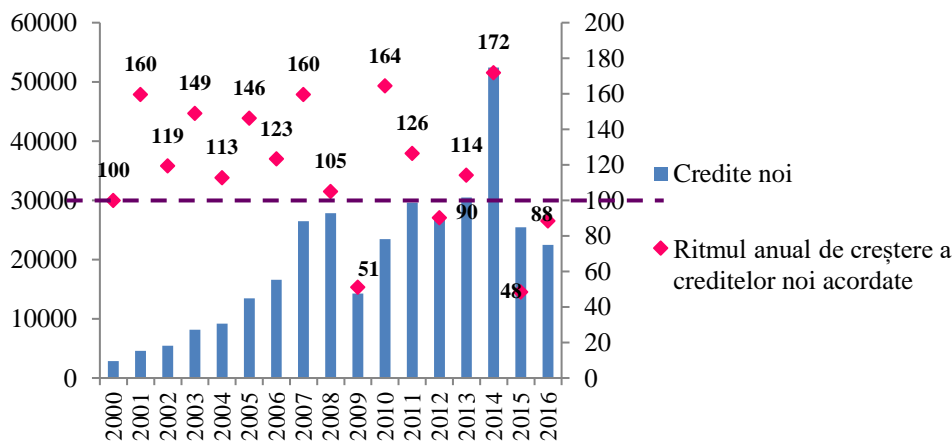
Fiind presată de societatea civilă, partenerii externi de dezvoltare, instituțiile financiare internaționale, Banca Națională a Moldovei, în calitatea ei de autoritate supremă de supraveghere bancară, a trebuit să-și reconsidere atitudinea și metodologia de supraveghere, deși cadrul instituțional al supravegherii rămâne a fi unul din factorii cheie în producerea ilegalităților în sistemul bancar din Republica Moldova.

Figura 3. Calitatea activelor bancare și ROE la nivelul sistemului bancar al Republicii Moldova, 2004-2016.

Sursa: elaborat după informația Băncii Naționale a Moldovei.

În acest context, prezintă interes analiza dinamicii creditelor noi acordate de bănci. După cum urmează din figura 4, cea mai pronunțată creștere a creditelor bancare noi (față de anul precedent) a fost înregistrată în 2014. În același timp, în anii 2009, 2012, 2015 și 2016 s-au înregistrat reduceri considerabile ale volumului creditelor bancare noi acordate.

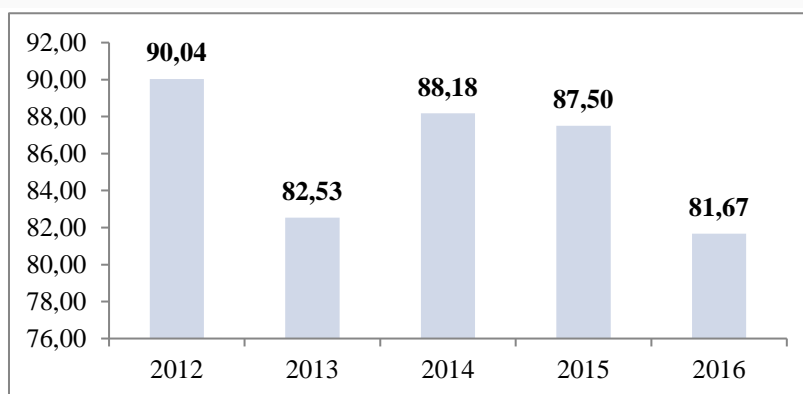

Figura 4. Creditele noi acordate de băncile din Republica Moldova, 2000-2016.

Sursa: elaborat după informația Băncii Naționale a Moldovei.

Referindu-ne la anul 2016, declinul activității de creditare se explică, în special, prin cererea anemică la credite, precum și prin atitudinea ”prudentă” aplicată de bănci față de potențialii debitori în contextul în care șase bănci au eșuat în gestionarea activității lor de creditare. În același timp, băncile și-au majorat de 2 ori investițiile în valorile mobiliare (certIFICATELE BĂNCII NAȚIONALE ȘI VALORILE MOBILIARE DE STAT), constituind 15% din totalul activelor. Celelalte active, acestea constituind 37% din totalul activelor, sunt păstrate în conturile deschise la Banca Națională, în alte bănci, în numerar ș.a. Observăm, astfel, o schimbare a modelului de afaceri al băncilor din Republica Moldova, când activitatea de bază nu mai este reprezentată de activitatea de creditare, băncile orientându-se spre activități mai puțin profitabile.

În consecință, băncile înregistrează valori mult prea mari ale raportului dintre cheltuieli și venituri (figura 5).

Figura 5. Raportul dintre cheltuieli și venituri pe sistemul bancar din Republica Moldova.

Sursa: elaborat după informația Băncii Naționale a Moldovei.

Tabelul 1 prezintă pentru comparație valorile înregistrate de băncile unor țări din UE pentru raportul dintre cheltuieli și venituri, nivelul acestuia fiind cu mult sub cel obținut de băncile din Republica Moldova și care trebuie tratat ca fiind nesustenabil din punct de vedere financiar.

Tabelul 1. Raportul dintre cheltuieli și venituri în unele țări din UE, %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Polonia	50,2	48,9	49,7	50,3	49,6	48,9	48,1
Cehia	52,4	50,7	50,9	52,8	51,9	51,0	49,9
Slovacia	54,6	49,6	61,0	56,0	54,7	54,2	54,0
Ungaria	58,6	53,8	79,7	69,3	66,4	70,0	69,1
România	51,4	55,0	58,9	55,7	57,2	59,4	59,9
Bulgaria	48,8	50,0	52,0	53,5	50,5	51,7	51,6
Croația	48,3	47,9	51,7	52,2	51,8	51,8	52,0
Slovenia	52,2	53,7	47,4	66,1	53,9	53,3	51,3

Sursa: elaborat de autor în baza Studiului Deloitte România ”Băncile și creșterea economică – lecțiile trecutului pentru un viitor mai bun”, 2015

CONCLUZII

Corupția reprezintă un obstacol major în calea progresului economic al Republicii Moldova, implicit al dezvoltării sistemului ei bancar. În acest sens, reformele structurale trebuie să joace rolul central. Deoarece este puțin probabil ca societatea moldovenească să poată gestiona singură această problemă, sprijinul și condiționalitatea UE sunt cruciale pentru reușita reformelor.

În același timp, autoritățile administrației publice ale Republicii Moldova trebuie să demonstreze angajamentul vizibil în combaterea corupției, aducerea în fața justiției a celor găsiți vinovați de corupție și furtul resurselor publice.

Se impune, totodată, examinarea, în colaborare cu partenerii de dezvoltare și donatorii externi, a celor mai bune opțiuni de gestionare a fondurilor returnate, ținând cont de efectele importante de semnalizare asupra publicului.

Trebuie soluționate vulnerabilitățile de lungă durată cu privire la proprietatea, guvernanta și supravegherea sectorului financiar. Situația din sectorul bancar trebuie normalizată pentru a permite fluxuri sporite de credite către sectorul privat. Pentru a proteja sectorul bancar de interesele personale și de grup puternic și adânc înrădăcinate, trebuie să fie implementate și aplicate cu strictețe garanții eficiente de supraveghere și reglementare.

Tabelul 2. Problemele cu care se confruntă sistemul financiar din Republica Moldova și soluțiile potențiale

Probleme	Soluții posibile pentru sistemul bancar din Republica Moldova
Insuficiența concurenței; costuri ridicate de intermediere; management și guvernare corporativă neadecvată; supraveghere neadecvată	Proprietate străină asupra intermediarilor financiari
Potențialul limitat de creștere a intermedierei de piață; diversificarea redusă a riscului și vulnerabilitatea sporită la șocuri; profitul limitat al investitorilor străini	Piețe financiare regionale
Absența sau calitatea redusă a elementelor de infrastructură determinate de costurile de organizare ridicate; lipsa sau insuficiența concurenței; problema asigurării independenței operaționale a instituțiilor de reglementare	Infrastructură sau servicii de infrastructură regională (inclusiv, reglementarea)
Parametrii de reglementare ordinară nu sunt potriviți pentru sistemele financiare mici; fragilitate financiară ridicată	Reglementări adaptate (Acordul de Asociere între UE și Republica Moldova)
Proiecte neomogene; diversificare neadecvată (risc, împrumuturi insider)	Fluxuri deschise de capital
Riscuri și costuri ridicate aferente tranzacțiilor transfrontaliere	Valută comună (sau străină)

Tabelul 2 sintetizează problemele cu care se confruntă sistemul financiar din Republica Moldova și formulează soluții posibile pentru creșterea calității sistemului financiar.

BIBLIOGRAFIE

1. Deloitte Romania. *Băncile și creșterea economică – lecțiile trecutului pentru un viitor mai bun*, 2015. [online] Available at: https://www.cpbr.ro/uploads/fisiere/f62_deloitte%20banking%20study%202015%20ro-small.pdf.pdf [Accessed 11 September 2017].
2. The World Justice Project. *The WJP Rule of Law Index Report, 2016*. [online] Available at: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/RoLI_Final-Digital_0.pdf [Accessed 5 September 2017].
3. Transparency International. *The Corruption Perceptions Index Surveys, 2016*. [online] Available at: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#table [Accessed 6 September 2017].